

СВІТЛО ДУШІ ТАМІЛИ КІБКАЛО: ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТА БЕРЕГІНИ РІДНОГО СЛОВА В УКРАЇНСЬКОМУ ПРИДУНАВ'І

До 80-річчя від дня народження

Галина РАЙБЕДЮК, кандидат філологічних наук, професор кафедри української мови та літератури Ізмаїльського державного гуманітарного університету

У статті аналізується художній доробок ізмаїльської поетеси Таміли Кібкало, з'ясовуються основні стильові ознаки її творчого самовираження.

Ключові слова: лірика, Придунав'я, мотиви, сповідальні інтонації, індивідуальний стиль.

Галина РАЙБЕДЮК. СВЕТ ДУШИ ТАМИЛЫ КИБКАЛО: ШТРИХИ К ПОРТРЕТУ ХРАНИТЕЛЬНИЦЫ РОДНОГО СЛОВА В УКРАИНСКОМ ПРИДУНАВЬЕ

В статье анализируется художественное наследие измаильской поэтессы Тамилы Кибкало, определяются основные черты ее творческого самовыражения.

Ключевые слова: лирика, Придунавье, мотивы, исповедальные интонации, индивидуальный стиль.

GALINA RAYBEDYUK. THE SOUL LIGHT OF TAMILA KIBKALO: GLIMPSES TO THE PORTRAIT OF IZMAIL NATIVE WORD BEREGIUNYA IN UKRAINIAN DANUBE REGION

The article presents the analysis of the Izmail Poetess Tamila Kibkalo creative heritage, as well as reveals the main stylistic features of her creative expression.

Key words: lyrics, Danube Region, motifs, confessional intonations, individual style.

Придунав'я – мальовничий куточок півдня України. Цей сонячний край багатий не тільки неповторним колоритом надзвичайно красивих краєвидів, але й дивовижно унікальним культурним ландшафтом, у якому поліфонічно й гармонійно звучить мелодія слова та пісні багатьох народів, котрі упродовж століть мирно живуть і трудяться на цій благословенній землі.

Вельми цікавими є фольклорні та літературно-мистецькі традиції Придунав'я, пов'язані з іменами відомих письменників (І. Котляревський, О. Пушкін, Х. Ботев, М. Коцюбинський та ін.). У цьому контексті вияскравлюється ліричне гроно поетів, чия творчість, з'явившись на літературному виднокрузі останніми десятиліттями минулого століття, стала свого роду візитівкою культури придунайського краю в загальнонаціональному духовному просторі. Сьогодні на літературну карту України занесено такі знакові збірки віршів: «Серце на долоні бандури» М. Василюка (Ізмаїл, 2005), «Дзвони вічного добра» (Ізмаїл; Кілія, 1998) та «Полум'я кульбаб» (Одеса, 1998) В. Виходцева, «Дві мови – два крила»

(Ізмаїл, 2005), «Краю рідного картини» (Ізмаїл, 2015), «Рідний край – серцю рай» (Ізмаїл, 2016) Т. Кібкало, «Добро заволодіє світом» (Ізмаїл, 2007), «Сонети та поеми» (Ізмаїл, 2008), «Обітниця любові» (Київ, 2013) В. Реви, «Дунайська легенда» (Ізмаїл; Кілія, 2001), «Першоцвіт кохання» (Ізмаїл; Кілія, 2002) В. Сімейка та ін.

У когорті придунайських митців слова Тамілі Олексіївні Кібкало належить осібне місце. Її художній доробок є доволі помітним внеском до багатой культурної скарбниці Придунав'я. Творчість поетеси добре відома мешканцям бессарабського краю – від малюків дитячих садочків і школярів до усіх прихильників проникливої лірики, перейнятої вірою в силу любові до людини, до Творця, до України. Вона несе до читача *світло своєї душі, добро серця, висоту Духу*. Її слово настояне на пахощах Буджацького степу, могутті голубого Дунаю, дивовижній красі сивих лиманів, зелених верб та високих осокорів...

Світовідчуття Таміли Кібкало втілене в широкому діапазоні тональностей. Проте найчастіше це філософський плин думки й задушевна сповідальність. Почерк поетеси завжди впізнаваний – рідкісно ясний, простий і прозорий, водночас красивий, колоритний і неповторний. Природність вислову є невід'ємною ознакою довершеності її лірики, художній світ якої – «щирий, лагідний, материнський» (В. Рева) – перейнятий духом християнських заповідей та глибинною любов'ю до «Придунаю журавлиного» (М. Василюк), якою наснажений кожен рядок віршів поетеси.

Таміла Кібкало належить до рідкісного типу людей, від природи наділених не показною, проте потужною духовною енергетикою. Її біографія небагата на «зовнішні» події. Будучи гранично скромною, вона не любить розповідати про себе. Радше про наболіле... Надостовірнішими біографічними свідченнями поетеса вважає свої твори, з яких читач довідується про її найважливіші пріоритети – не фальшивити у житті й завжди бути правдивою у слові: «...і дяка Богові за те / правдиве слово золоте». А ще їй прагнеться розповісти світові про щирю любов до рідного краю, про захоплення його самобутньою красою:

Знайду слова, щоб розказати всім про неї,
умиту росами, в весняному вбранні,
величну й чарівну красу землі моєї [1, 20].

Джерелом художності лірики Таміли Кібкало є гуманістичний потенціал її віршів. Для неї «чужого болю не буває». Тому важливим імпульсом творчості поетеси, сказати б, універсальною художньою темою є реакція душевного болю на будь-які прояви безладності життя. Її турбує тривожне сьогодення з його численними ризиками та викликами. Вона переймається долею інших. Зміст та експресію віршів Таміли Кібкало, безвідносно до жанрової визначеності чи тематичної спрямованості, зумовила домінантна тема «душі, що «внутр ридає» (Т. Шевченко). Ця тема, вочевидь, є яскравою ознакою етики буття й водночас рисою духовної сутності Я-особистості, носієм почуттів та емоцій не тільки ліричної героїні,

але й самої поетеси. Відтак слово «душа» стає частотною та високоінформативною одиницею поетичного словника Таміли Кібкало («твої сліди в душі моїй», «душа у вирій полетіла», «наповнює любов'ю душі», «маміні долоні зігріли душу», «і на душі так радісно мені», «душа радіє, серце щастя просить», «спів проник у душу», «ті веселі мудрі очі / в душу дивляться мені»). Концепт «душа» значною мірою формує образний світ її лірики, чітко окреслює стабільний мікрокосм, передає його духовну ауру, співвіднесену з ненастанними пошуками шляхів долання непоборних суперечностей життєвих реалій («...якими словами / замовити отой розбрат, / що є поміж нами?»; «Прислухайся до поклику душі...»). Власне, цю константу індивідуального стилю сама поетеса означає у своїх рефлексіях, котрі звучать як самоодкровення, глибоко особистісне зізнання в тому, «об чім поетова душа / болить і плаче» («Тече поезії ріка...»).

Народилася Таміли Кібкало 18 серпня 1937 року на Харківщині. Закінчила Мелітопольський державний педагогічний інститут, отримала спеціальність учителя хімії та біології. З 1964 року мешкає в Ізмаїлі. Впродовж 22-х років працювала за фахом викладачем кафедри хімії Ізмаїльської філії загальнотехнічного факультету Одеського технологічного інституту холодильної промисловості. Вірші почала писати після сорока років. Автор збірки поезій «Дві мови – два крила» (2005); книжок-розмальовок для дітей: «Веселинка» (2002), «Малюнок-подарунок» (2004), «Кульбабки» (2006), «На дитячому малюнку» (2007), «Краю рідного картини» (2015), «Рідний край – серцю рай» (2016). Член Ізмаїльського літературного об'єднання імені Михайла Василюка, засновник молодіжного музично-поетичного клубу «Причал» (1991), громадський діяч, «Жінка року» (2002), людина року в номінації «Суспільно-політична діяльність, доброчинність» (2010).

У ліриці Таміли Кібкало на повен голос звучать шевченківські інтонації («Якби прокинувся Тарас...», «Шевченкова мова»). Національні мотиви тут асоціюються з проблемою мови як «дому буття» (М. Гайдегер). Питання про її функціонування та вільний розвиток порушено у вірші «Ой мовонько-голубонько». У стилі народних плачів-голосінь поетеса передає стан стурбованості за майбутнє рідної мови: «Ой мовонько-голубонько, / сизокрила пташко, / в'єшся-б'єшся в сільцях ловця. / Як на серці важко» [1, 11]. Любов до української народної пісні позначилась на жанровій специфіці її віршів, значну частину яких написано у фольклорному дусі (напр., «Пісня»: «Учора вранці зозуля сіра / В садку вишневім на гілку сіла...»). Фольклоризм як ознака індивідуального стилю виявилася в активному використанні усталеної символіки та фольклорних кліше («тополі в чистім полі», «змовкла пісня солов'я», «ой мовонько-голубонько, червона калино...»), характерних для уснопоетичних творів персоніфікацій, котрі в авторському тексті поетеси набувають особливого звучання, в якому вгадується придунайський колорит («хвиля грає», «верба пухнаста розплітає коси» й под.).

Поезія Таміли Кібкало структурована на багатьох архетипних принципах, що мають вихід на ментальні основи буття української нації

(земля, доля, степ, серце, душа тощо). Серед провідних і постійних інтересів у її творчості є тема матері, котра становить важливий ментально-емоційний комплекс в етнопсихології українства загалом, виражає причетність до духовних джерел предків. У цьому контексті вирізняється вірш «Усміхнена, як сонечко весною...», в якому, як у Малишківській «Пісні про рушник», дитина приймає від матері життєву науку. Для поетеси ця наука невіддільна від духовних заповідей Усевишнього (глибока релігійність завжди була й залишається однією з органічних складових духовності української нації):

«...І вкаже Бог до істини дорогу,
І візьме болі і печаль твою».
І ці слова, і мамині долоні
зігріли душу страдницьку мою [1, 5].

Творче самоосмислення Таміли Кібкало розгортається навколо хвилюючих її проблем мистецтва. Вона розмірковує про роль поезії в житті людини, призначення митця в суспільстві, про його духовну сутність («Тече поезії ріка», «Мені доля усміхнулась», «Борису Олійнику»). В означеному тематичному спектрі особливим ліризмом вирізняється цикл віршів (триптих), присвячених М. Василюку («Буде осінь і зима», «Росла на цвинтарі калина», «Минуло вже тринадцять літ»), ім'я якого «для мешканців цього південноукраїнського краю давно стало духовним оазисом» [4, 32]. Власне творче покликання сприймається поетесою як справжній дарунок долі («Мені у сні явилися вірші... / Сумні, веселі і потішні. / Я їх з любов'ю зустрічаю...»). Водночас для неї творчість є відповідальністю за кожне мовлене слово перед читачем, перед власним сумлінням, перед Усевишнім («Радію з ними (віршами. – Г. Р.), мов дитя, / бо в віршах тих і каяття, / і дяка Богові...»).

Окрему сторінку творчої біографії Таміли Кібкало становлять вірші для дітей. Її входження в літературний процес розпочалося зі спілкування з дитячою аудиторією. У вірші «Весна на Дунаї» поетеса досягає власну візію народження й визрівання слова на тлі душевної гармонії: «На крилах натхнення, на крилах надії / красу усім дітям у пісні несучи» [1, 5]. Рядки, адресовані юним читачам, наділені щемною любов'ю до них, надивовиж глибоким розумінням чистих і незрадливих дитячих душ. У цьому, власне, зізнається сама поетеса: «Моя творчість нерозривно пов'язана з дітьми. Мої книжки виходять із творами та малюнками самих авторів. Я стараюсь у своїх підопічних виховувати любов до рідного краю, якою по вінця наповнене моє серце» [5]. Текст вірша «Мені доля усміхнулась» можна сприймати як портретування авторки, позиціонування себе як дитячої письменниці:

Мені доля усміхнулась –
запросила в гості Музу.
Я тепер вірші складаю
для малечі і для друзів.
Як мої радіють очі,
як вони від щастя сяють,
коли віршики маленькі

першокласники читають [5].

Ненав'язливо, легко, просто, доступно й щиро, Таміла Кібкало спонукає юних читачів до формування у них національної гідності й гордості («Я маленька українка»), навчає їх шанувати традиції («Коляда», «Пливе над містом великодній дзвін»), мову й культуру свого народу («Мене доля запитала...»), прищеплює любов до рідних пракоренів («За що ми любимо свій край?»). У її віршах для дітей особіне місце відведено творам про світ природи («На лимані», «У садочку», «Сонце», «На галявині»). Фігурантами багатьох поезій цього тематичного кола є тварини, яких так люблять діти («Хоробре кошеня», «А веселе цуценятко», «Їжачок», «Коник-стрибунець»). Пишучи про тварин, поетеса не тільки закохує дітей у рідну природу, але й виховує в них такі риси, як товариськість, добротність, великодушність. Особливо переймається Таміла Кібкало духовними проблемами, плеканням у безхитрисних дитячих душах високоморальних граней характеру, бажання творити добро, поважати родину, дотримуватись Божих заповідей («Дивись, дитино, Божа днина», «Матінка знає», «До бабусі», «Помічник» та ін.). «Духовні краплини для малої дитини» – це те ідейне осереддя, що визначає, за словами поетеси, смисл її творчого діалогу з маленькими громадянами України. Ошатно підготовлені нею численні книжки-розмальовки, котрі зазвичай супроводжуються дитячими малюнками, прилучають читачів до розуміння прекрасного й бажання творити його в повсякденному житті.

Відомо, що письменник, котрий пише для дітей, повинен бути їх «ровесником», знати їх найпотаємніші бажання, насущні інтереси, сокровенні таємниці, надто коли йдеться про сучасне підростаюче покоління. З цього приводу К. Чуковський зазначав: «Лихо тому дитячому письменникові, хто не вміє хоча б на деякий час розлучитися зі своєю дорослістю, вийти з неї, з її турбот та прикрощів і перетворитися на тих, хто є його адресатом...» [8, 408]. Той, хто пише для дитячої аудиторії, мусить бути тонким психологом, відчувати усі фібри дитячої душі, достеменно знати вікові особливості тощо. Вельми доречними видаються щодо сказаного міркування В. Сухомлинського про те, що «дитина пізнає світ дивуючись, підліток – захоплюючись і обурюючись, юнак – утверджуючись і одухотворяючись» [6, 450]. Проте в кожному випадку звернене до дитини слово має бути гранично ширим, не удаваним, а справжнім, правдивим. Тут природного мистецького хисту, безумовно, замало. Таміла Кібкало належить саме до таких поетів. Про неї цілком справедливо говорять, що «вона дарує дітям найцінніше – часточку свого серця» [5].

Незрадливою любов'ю Таміли Кібкало впродовж усієї творчості є сонячний Придунай, оспіваний у її віршах в таких ліричних перлинах, як «Весна на Дунаї», «Люби і знай...», «На Дунаї...», «В куточку рідної природи», «Як хороше у квітні тут, на півдні...» та ін. В автобіографічній довідці поетеса пише, що «навіки приросла серцем до краси Придунайського краю» [1, 4]. Тому закономірно, що придунайські «сюжети» значною мірою визначили тематичну домінанту її віршів: «...Бо в Придунав'ї вже давно живу / на грішній і святій землі, / де губляться зірки в густій імлі, / де сонце

восени гаряче...» («До читача»). Твори цього мотивного спектру проникливі й глибоко ліричні. Вони перейняті щирими патріотичними тональностями. Риторика тексту («Люби свій Придунайський край!») жодною мірою не заступає його естетичної природи. Художню віртуозність «придунайських» віршів поетеси формують багаті й розмаїті тропеїчні сполуки («гаїв смарагдовий розмай»), експресивна лексика («дощу краплинки на долоні»), витончені колоративи («сріблясто-голубі лимани»; «небо ніжно-голубе», «село зеленочоле»). Використовуючи багаті ресурси фольклорно-літературної традиції, авторка антропоморфізує звуки, музику, надаючи їм виразної емоційної характеристики:

Квітує весела весна на Дунаї,
у вербах зелених зозуля кує,
а сонце сміється, і сміх його ллється
на квіти, на трави, на серце моє... [1, 5].

Особливістю творчої практики Таміли Кібкало, як, власне, й інших митців Придунав'я, є уведення до сюжетики текстів елементів регіонального колориту («Буджацький степ», «село над лиманом зелене і тихе», «бессарабський день осінній», «гармани твої і садки, і оселі», «чубата чомга щаслива нині», «...гніздиться в плавнях, біля Дунаю» й под.). Вони виступають не просто конкретним локусом, природним ландшафтом, а частиною мистецького «Я», органічною складовою художнього світу авторки, її мистецького самовираження, питомим засобом передачі любові до рідного краю («За що ми любимо свій край? / За те, що є ріка Дунай!...»),

Яскравими маркерами придунайського колориту у віршах Таміли Кібкало є упізнаванні топоніми, що виступають моделюючими компонентами художньо-образної системи її лірики. Назви населених пунктів Придунав'я наділені тут не лише інформативною функцією, але й (і то насамперед) відіграють у тексті естетизуючу роль: «Весела біла віхола / в наш Ізмаїл приїхала / на білому коні...»; «А над Ларжанкою веселе сонця коло, / травневе небо ніжно-голубе...»; «Приїжджайте у Кислицю, / в українську ту світлицю...». «Географічна належність» лірики поетеси прочитується в різноманітних художніх контекстах образу *Дунаю* як «символу незглибинної любові до рідного краю, щемливо-ніжного ставлення до нього» [7, 151]: «Люби і знай свій рідний край, / Буджацький степ, ріку Дунай...»; «Лунали музика і спів / над голубим Дунаєм...»; «Над Дунаєм сонце сяє...»; «На Дунаї хвиля грає. / Вдалині відлуння грому...»; «Цвісти в них (піснях. – Г. Р.) будуть квіти весняні / на березі блакитного Дунаю»; «...верби, берег і Дунай – / мій чудовий рідний край». У цитованих рядках відчуваємо притаманне авторці прагнення збагнути й передати бентежний дух і чарівність Дунаю, в образному окресленні якого явно прочитується її особиста експресія.

Таміла Олексіївна, незважаючи на поважний вік, працює натхненно й продуктивно. Її твори друкуються на шпальтах місцевих періодичних видань («Одеські вісті», «Моя земля», «Кур'єр недели», «Собесідник Измаїла», «Придунайские вести», «Дунаец» та ін.), на сторінках часописів і альманахів

(«Літературний Ізмаїл», «Южный город»). Знакові культурно-мистецькі події загальнонаціонального та регіонального значення не обходяться без участі поетеси. Справжнім святом завжди стає присутність Таміли Кібкало на літературних гостинах у загальноосвітніх школах, творчих зустрічах зі студентами місцевих вишів, із прихильниками її таланту в ізмаїльському центрі естетичного виховання та в картинній галереї, на різних заходах, присвячених знаменним датам національної культури, котрі систематично проводять працівники центральної міської бібліотеки імені І. П. Котляревського. На неї завжди з великим нетерпінням чекають спрагли до краси поетичного слова та глибини чистих почуттів юні таланти, чії крила міцніють під доброю опікою мудрого наставника.

Місце та роль Таміли Кібкало в освітньому та громадському житті Придунайського краю неоцінено важлива. На цьому справедливо наголошують місцеві ЗМІ. Варто, гадаємо, навести деякі свідчення. *Інна Стойкова* (журналістка): «Таміла Кібкало – це проста земна жінка, але настільки багатогранна, що дух перехоплює. І навіть письменником себе називати не дозволяє, радше – любителем письменницького мистецтва. Доволі успішним «любителем», що користується увагою читачів...» [5]. *Оксана Картельян* (поетеса): «Талант, яких мало – Таміла Кібкало [...] Поетична мама й бабуся десятків дорослих і юних творців, відома поетеса і альтруїстка, громадський діяч і автор книжечок-розмальовок, що їх наші діти щорічно отримують в подарунок до 1 вересня. Тамілу Кібкало в місті знають всі, хто принаймні раз доторкнувся до поетичного слова. Вона ходить по школах, виступає перед дітьми, відшукує нові й нові таланти...» [3]. Без пафосу й позірності чинить ця шляхетна жінка добрі справи як звичайну щоденну працю.

...Сьогодні у житті Таміли Кібкало особливі дні. Вона готує до друку збірку проникливих духовних поезій, написаних у дусі кращих традицій агіографічного письма. На часі – видання її книжки «На Дунаї хвиля грає», до якої увійшли вже друковані та нові вірші для дітей. Знаковим явищем у культурі Українського Придунав'я став недавній вихід у світ рідкісного видання – збірки пісень на слова Таміли Кібкало під назвою «Весна на Дунаї». Її унікальність у тому, що філігранну поезію про красу південноукраїнського краю покладено на ноти талановитим ізмаїльським композитором Олександром Затинченком та його учнями. Ілюстрації ж до придунайських текстів поетеси виконали тутешні художники, імена яких добре відомі в Україні, почасти й поза її межами (Олександр Кара, Віктор Кореньок, Іван Пастир, Іван Шишман). Високо оцінив збірку її рецензент – заслужений артист України, заслужений діяч культури і мистецтва України, відомий оперний співак і композитор, лауреат багатьох міжнародних конкурсів, професор Микола Сікора.

18 серпня цього року Тамілі Олексіївні Кібкало виповнилось 80 років. До глибини душі хочеться, щоби читачі журналу «Українська мова і література в школах України», шанувальники рідної мови й культури у дні поважного ювілею нашої краянки почули її магічне чар-слово, наснажене

невтоленною любов'ю до сонячного Придунав'я, до України, до світу, заряджене високим духом, здатністю віддавати читачам часточку свого серця, випромінювати добро й красу людської душі, множити національні цінності та християнські святощі. Ці життєві й творчі пріоритети поетеса окреслює лаконічно й щиро:

Я Богу дякую за все:
за мирне небо, мирну землю,
за спів пташиний навесні,
за край оцей благословенний,
де жити випало мені [2, 18].

Поезія Таміли Кібкало не гучна, позбавлена патетики. Естетична енергетика її віршів дає читачеві очевидний гуманістичний урок, уможливує зміцнення гармонійного національного часопростору на крайніх південних рубежах нашої «країни неозорої». «Сію зерна добра і любові» – ці слова як самоокреслення з упевненістю можна вважати життєвим і творчим кредо берегині рідного слова й високого Духу в Українському Придунав'ї.

Насамкінець надамо слово молодшому колезі по перу Сергію Льовіну: «Писати про Тамілу Олексіївну Кібкало і легко, і складно. Легко – тому, що це надзвичайно добра, чуйна і відкрита людина, жінка, про яку багато хто говорить як про власну матір. Складно – тому, що не одразу відшукаєш ті слова, котрі змогли б передати багатство і красу її душі, тепло серця. Але одне очевидно: говорити і писати про таких людей треба» [1, 2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Кібкало Т. О. Дві мови – два крила / Т. О. Кібкало [літ. ред. Г. Б. Райбедюк]. – Ізмаїл : СМІЛ, 2005. – 64 с.
2. Кібкало Т. О. Краю рідного картини / Т. О. Кібкало. – Ізмаїл : Ізмаїльська міська друкарня, 2015. – 19 с.
3. Картельян О. Талант, яких мало – Таміла Кибкало / Оксана Картельян [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://izmail.es/article/11850/>.
4. Райбедюк Г. Б. «Придунай журавлиний» Михайла Василюка / Г. Б. Райбедюк // Українська мова і література в школах України. – 2016. – № 4. – С. 32-33.
5. Стойкова І. «Я Богу дякую за все...» / Інна Стойкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bessarabiainform.com/2015/08/tamila-kibkalo-ya-bogu-dyaku-yu-za-vse/>.
6. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Вибрані твори : в 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1976. – Т. 1. – С. 403-478.
7. Українське Придунав'я у світлі гуманітарних досліджень : До 75-річчя Ізмаїльського державного гуманітарного університету [колект. монографія]. – Ізмаїл : СМІЛ, 2015. – 230 с.
8. Чуковский К. И. От двух до пяти. Собр. соч. : в 2- т. / К. И. Чуковский. – М. : Правда, 1990. – Т. 1 – С. 73-408.